

UCZEŃ ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDYKACYJNYMI

Uczeń Słabowidzący

1. Dysfunkcja wzroku - charakterystyka

Z normami przyjętymi w 1980r. przez Światową Organizację Zdrowia, występuje podział na trzy stopnie upośledzenia widzenia:

1. Normalne widzenie
2. Słabe widzenie
3. Ślepotą - wyróżniamy trzy stopnie upośledzenia wzroku:
 - a) Słabowzroczność głęboka – ostrość wzroku poniżej 0.05
 - b) Poczucie światła – ostrość wzroku w granicach od 0.02 do 0,05
 - c) Całkowity zanik czynności wzrokowych i brak poczucia światła

KRYTERIUM PEDAGOGICZNE wg Tadeusza Majewskiego

- Za niewidome uważa się dziecko, które w realizacji programu szkolnego musi stosować techniki bezwrokowe, a więc nie może czytać i pisać zwykłym pismem i musi stosować system punktowy (system Braille'a)
- Za słabowidzące uważa się dziecko, które pomimo znacznego osłabienia wzroku może korzystać z niego jako głównego źródła pobierania nauki, chociaż wymaga to stosowania specjalnych pomocy i dydaktycznych

Zdaniem Tadeusza Majewskiego, autorytetu w dziedzinie tyflopedagogiki wzrok dla dziecka w wieku szkolnym ma istotny wpływ na jego naukę, a także na kształtowanie się czynności praktycznych (czynności dnia powszechnego) i czynności edukacyjnych (czytanie i pisanie). Aż 80% informacji docierających ze świata zewnętrznego jest odbierane przez człowieka za pomocą analizatora wzrokowego. Zatem wzrok pełni istotną rolę w poznawaniu rzeczywistości, zjawisk, przedmiotów, ale przede wszystkim ma zasadnicze znaczenie w uczeniu się.

W szkole uczniowie słabowidzący uczą się metodą wzrokową, ale dużo wolniej niż ich pełnosprawni rówieśnicy. Wśród osób słabowidzących uczęszczających do szkół wyróżnia się:

- osoby z obniżoną ostrością wzroku – mają trudności w spostrzeganiu małych przedmiotów, szczegółów, liter, cyfr, znaków graficznych oraz trudności w spostrzeganiu przedmiotów w pewnej odległości ponieważ odbierany obraz jest niewyraźny i zamazany),
- osoby z różnymi ubytkami pola widzenia (uczniowie widzą tylko część przestrzeni, np. fragment większego przedmiotu),
- osoby z zaburzeniami widzenia obocznego (niekorzystne spostrzeganie przedmiotów jako brył, spostrzeganie ich wielkości, kształtu, trudności w ocenie kierunków i odległości, trudności w skupieniu wzroku na oglądanym przedmiocie)

W środowisku szkolnym do najczęściej spotykanych dysfunkcji układu wzrokowego zaliczamy wady wzroku (refrakcji), tzn.:

1. krótkowzroczność (lepiej widzi z bliska),
2. dalekowzroczność (lepiej widzi z daleka),
3. astygmatyzm.

Najpowszechniej stosowaną formą wyrównywania wad refrakcji to korekta okularowa, która pozwala uzyskać pełną ostrość widzenia. Należy również pamiętać o tym, że wadzie wzroku mogą towarzyszyć inne choroby. Korekta okularowa ułatwia wówczas lepsze widzenie, ale nie jest lekarstwem, które sprawia, że człowiek widzi prawidłowo. Aby nie dopuścić do zahamowania rozwoju dziecka, a w konsekwencji pojawieniu się trudności w przyswajaniu wiadomości i umiejętności szkolnych niezwykle ważna jest wczesna specjalistyczna diagnoza i terapia oraz uczestniczenie w zajęciach z tyflopedagogiem.

2. Wskazówki do pracy z uczniem słabowidzącym

A. Podstawa Programowa

- nauczyciel musi pamiętać, że realizowane treści są takie same jak w przypadku ucznia widzącego, nie dopuszczalne jest, by z powodu niepełnosprawności ucznia omijane były pewne zagadnienia czy ćwiczenia,
- uczeń ma poznać cały, przewidziany programem nauczania materiał
- podczas egzaminów i sprawdzianów należy uwzględnić wydłużenie czasu pracy.

- uczniowi ze szkoły masowej przysługują dodatkowe 2 godziny na zajęcia specjalistyczne typu: usprawnianie widzenia, orientacja przestrzenna, nauka pisma punktowego.

B. Adaptacja miejsca pracy

- korzystnym miejscem dla ucznia jest miejsce przy tablicy, najlepiej na środku. Uczeń zawsze powinien mieć możliwość podejścia do tablicy, gdy nie rozpoznaje pisma ze swojego miejsca.
- w miejscu nauki ucznia należy zadbać o dobre oświetlenie. W przypadku gdy oświetlenie sufitowe nie wystarcza, należy zastosować dodatkowe oświetlenie np. lampkę.
- sala lekcyjna powinna być równomiernie oświetlona, ponieważ u ludzi z upośledzeniem widzenia znacznie dłużej trwa proces dopasowania do innych warunków oświetleniowych. Wszystkie zmiany z daleka na blisko, z jasnego na ciemne i odwrotnie wymagają u ludzi z ograniczoną ostrością widzenia większych nakładów i koncentracji.
- aby uczeń z upośledzeniem widzenia nie musiał się tak bardzo nachylać do czytanego lub pisanego tekstu, zaleca się stosowanie ruchomych blatów, które przybliży mu płaszczyznę do czytania i pisanania.
- rysunki na tablicy należy wykonywać na czystej powierzchni z użyciem białej lub żółtej kredy. Kolorowej kredy należy unikać.
- przerwy w pracy ucznia są bardzo ważne: częstsze wysilanie wzroku jest nieszkodliwe, a nawet go trenuje, jednak wykonywanie tych samych czynności przez dłuższy czas męczy wzrok. Powinno się wtedy wprowadzić fazy relaksu.
- stosowanie na lekcji zmiennego rodzaju zajęć, ćwiczenia angażujące receptory wzrokowe nie powinny trwać dłużej niż 15 – 20 minut
- zapewnienie wystarczająco dłuższego czasu, aby uczeń mógł dostrzec szczegóły, ze względu na utrudnione postrzeganie.

C. Pomoce dydaktyczne

- uczeń powinien mieć możliwość korzystania z pomocy optycznych (*lupa* - pomoc dająca powiększenie od kilku do kilkunastu razy, *powiększalnik telewizyjny*, dający możliwość powiększenia obrazu nawet do 64 razy. Powiększalnik może być używany do czytania, pisania, rysowania, kolorowania, oglądania zdjęć, map i rysunków, *lunety/lornetki* do obserwacji tego co jest daleko w pomieszczeniu (np. tablicy, ekranu) i do spostrzegania obiektów w terenie (nazwy i numery domów, numery autobusów)) i nieoptycznych pomocy (np. lampy, filtry światła – barwna folia z włókna octanowego, „okienko” do czytania)
- dostosowanie podręczników szkolnych (nauczyciel składa do Kuratorium Oświaty wniosek/zamówienia podpisane przez dyrektora szkoły na konkretne podręczniki dla ucznia mającego orzeczenie do kształcenia specjalnego wydrukowane bądź w brajlu, bądź zwiększoną czcionką, więcej informacji – <http://www.adaptacje.uw.edu.pl>),
- za druk powiększony uważa się 16, 18 pkt., zalecana jest czcionka bezszeryfowa (Arial, Futura, Geometric), czcionka bez cieniowania, nie stosujemy kursywy,
- na stronie powinny znajdować się max 4 ilustracje w odpowiedniej odległości od tekstu (około 12 mm), ilustracje nie powinny zawierać efektów akwarelowych, rozbarwień tonalnych, cieniowania, bogatego tła,
- należy umożliwić uczniowi pisanie w zeszyte o powiększonym liniale, o formacie A4 i takimi przyborami, które są dla niego najkorzystniejsze (preferowane kolory ciemne, o dość grubym śladzie),
- powiększenie kart pracy i tekstów ułatwia czytanie osobie słabowidzącej. Ciemne pisaki i kontrastowe linie ułatwiają pisanie uczniowi z dysfunkcją wzroku.
- korzystanie z miękkiego ołówka, aby móc mocniej i ciemniej pisać.
- w przyborach matematycznych (linijka i ekierka) należy wyraźnie zaznaczyć skalę i duże liczby. Dobry efekt daje przyklejenie taśmy odblaskowej.
- potrzeba indywidualnego dobrania odpowiedniego przyrządu do pisania - cienkopis, flamaster z pogrubioną końcówką.
- zastosowanie dużych map, atlasów bądź konieczne pogrubienie konturów, powiększenie napisów i znaków.
- pozwolenie na użycie szkieł powiększających przy korzystaniu z mapy czy globusa.

3. Ogólne wskazówki do pracy na lekcji z uczniem słabowidzącym

- celem lepszego odbioru wzrokowego należy zezwolić uczniowi na swobodne podchodzenie, np. do tablicy, mapy,
- omawiane przez nauczyciela modele, przedmioty, czy też ilustracje uczeń powinien obejrzeć z bliska
- zapewnienie dłuższego czasu przepisywania z tablicy
- werbalizacja poleceń i umożliwienie dotykania przedmiotów. Prowadzący zajęcia powinien słownie objaśniać wszystko to, co robi, by uczeń w pełni mógł uczestniczyć w lekcji.
- zakrywanie części czytanego przez ucznia słabowidzacego tekstu może ułatwić jego śledzenie, prace i orientacje w tekście.
- korzystanie z pomocy instytucji wspierających osoby z dysfunkcją wzroku (na przykład Koła Polskiego Związku Niewidomych, Ośrodek Wsparcia Edukacji), które udzielają wskazówek w zakresie metodycznego, merytorycznego wsparcia.
- zapewnienie odpowiednich podręczników w wersji brajlowskiej lub drukiem powiększonym są dostępne na stronie internetowej www.ore.edu.pl. Ośrodek Rozwoju Edukacji realizuje zadania zlecone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej dotyczące adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych przeznaczonych dla uczniów niewidomych (w systemie Braille'a) i słabowidzących (w druku powiększonym).
- wykorzystanie specjalistycznych urządzeń służących do rejestrowania i odtwarzania informacji za pomocą dźwięku (dyktafony, odtwarzacze kompaktowe, programy komputerowe), a także stosowanie w nauczaniu modeli przestrzennych,
- korzystanie z książek dźwiękowych w przypadku omawiania lektur szkolnych
- na zajęciach z wychowania fizycznego nauczyciel musi zadbać aby uczniowie słabowidzący byli blisko osoby prezentującej konkretne ćwiczenie. Bezwzględnie nauczyciel musi przestrzegać zaleceń okulistycznych dotyczących wykonywania niektórych ćwiczeń fizycznych (np. gwałtowne skłony, dynamiczne podskoki itp.). Zalecenia te wynikają z oceny stanu wzroku ucznia i nie przestrzeganie ich może przyspieszyć proces chorobowy

Opracowała mgr Anna Fijołek (tyflopédagog)

Literatura:

Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – poradnik - www.ORE.edu.pl

„Uczeń niewidomy i słabo widzący w ogólnodostępnej szkole” S.Jakubowski (Warszawa 2005)

Na podstawie materiałów ze studiów tyflopédagogicznych